

АНТРОПОГЕОГРАФИЈА

НОВЕ ДРЖАВЕ

(Аустрија, Мађарска, Чехо-Словачка, Југославија, Бугарска и Румунија)

Версаљским, Сен-Жерменским, Тријанонским и Нејским уговорима о миру промењен је више територијални склоп Европе, него што је био Вестфалским и Бечким миром. Једна држава од 50 милиона становника и са површином од 625.000 км² престала је да постоји. Суседне државе искористиле су њено ишчезавање, друге су новостворене, а остале, везујући њену судбину за своју, претрпеле су смањивање својих територија. Међу новоствореним или увећаним државама извесан број још нема тачно утврђених граница и с тога је тешко за њих сада дати потпун географски преглед. Пољска је још у рату са Русијом и у спору са Немачком због Горње Шлезије; Грчка је Севрским уговором увећана на штету Турске, но овај уговор још није оснажен, и свакако ће бити измењен. На супрот томе Аустрија, Мађарска, Чехо-Словачка, Југославија, Бугарска и Румунија имају сада утврђено територијално стање.

Аустријска Република. — Сен-Жерменски уговор о миру, који је 10. септембра 1919. г. потписан између Савезника и бечке владе, свео је Аустрију у границе немачког језика, изузев у Тиролу, где је граница повучена по одбранбеној линији, у Корушкој, где иде преко словеначке територије, у Чешкој, где се Немци, изоловани у групе по периферији чешке територије, нису могли ујединити са својом браћом по језику. Граница, повучена између Аустрије и Чехо-Словачке, оставља последњим 3,200.000 Немаца. Она се поклапа са старом административном границом између Моравске и Доње Аустрије, Чешке и Горње Аустрије. Изузетак је само на два места: чешко острвце код Zuggers-а и важан железнички чвор код Gmünd-а, који припадају Чехо-Словачкој; исто важи и за област Feldberg и за железницу Znojmo-Lundenburg. На југу италијанска граница се пење од кланца код Вероне према превоју на Бренеру. Она се од Oetztal-а до врха Tre Signori поклапа са развођем између Адиђе на југу, Ина и Драве на северу и са старом границом, која иде гребеном Карнијских Алпа. Цео немачки део Тирола, који лежи јужно од превоја на Бренеру, додељен је Италији, што чини више од 75.000 км² са 223.000 Немаца, који су груписани око извора Адиђе, у долини Зиле и Vintschgau. Нова граница је чисто стратегијске природе. У територијалној вези са групом Источних Алпа, Немци, који су прешли под италијанску управу, убрзо ће бити незадовољни својом новом судбином и поред административне аутономије, која ће им се, како изгледа, дати. Између Аустрије и Југославије граница се поклапа са административном границом између Крањске и Корушке, која иде гребеном Караванки, изузетак чине две исправке, које ју померају у Корушку, источно од Плиберка и северно од Језерског. Она прелази Драву јужно од Лабуда и везује се са границом између Корушке и Штајерске скрећући далеко на југ од лингвистичке границе између Немаца и Словенаца. Неогена депресија целовачког басена била је насељена Словенцима од почетка Средњег Века, али германизација, већа него на осталим местима, стално је напредовала међу варошком буржоазијом. Сен-Жерменски Мир је решио да се

судбина овог басена одреди двоструким плебисцитом, који је требао да се изврши у међувремену од једног месеца у зони А и В, које су одвојене Дравом, Врбским језером и Крком. Прва зона са 1768 км² и 72.000 становника насељена је Слоненцима у односу 63.4% према 35.6% Немаца. Она је гласала са врло слабом већином за присаједињење Аустрији, решивши на тај начин и судбину зоне В у којој је град Целовац и која има површину од 352 км² и 58.000 становника. Резултат, добивен вешто вођеном кампањом од стране Немаца. У Штајерској се граница поклапа тачније са етничком границом дуж развођа између Муре и Сулпе, Муром од станице у Шпиљу источно од Радгоне до старе границе између Цислајтаније и Транслајтаније. Број Немаца који је на овај начин припао Југославији биће око 100.000 на основу аустријског пописа од 1910. год. Он је у ствари много мањи и југословенски попис од 1921. год. своди цифре на њихов стварни однос, који се може видети у Марибору где је место 22.500 Немаца нађено 6.600. — Према истоку Аустрија је територијално увећана западним мађарским комитатима, који се налазе преко старе границе између Цислајтаније и Транслајтаније, а који су насељени Немцима, Словенима и Мађарима. Чехо-Словаци су радо желели да од ових области створе коридор, који би везивао њихову земљу са Југославијом и који би им отворио излазак на море кроз пријатељску државу. Из стратегијских разлога није се изашло на сусрет овом њиховом предлогу. Територија која би била одређена да сједини северне и јужне Словене тешко би се могла бранити од могућих било аустријских било мађарских напада. Њено одржавање захтевало је тешку оружану окупацију, пред којом су оклевале чак и заинтересоване државе. Аустрија је дакле добила један појас територије широк 30–40 км., који се пружа од Радгоне до Братиславе и у коме има више од 60.000 Словена и 40.000 Мађара. Број Југословена који су под Аустријом достиже, са Словенцима из Бељака и Целовца, 150.000. Три алогене групе остаће у границама републике: словеначка група у Корушкој, група Хрвата око Лајте, група бечких Чеха. Број ових последњих се рачуна на 500.000 од којих има много германизованог елемента.

Тако ограничена нова Аустрија има површину од 83.000 км² и 6,300.000 становника. Она је издужена осовином која иде долином Ина између Немачке и Италије. Провинције које се налазе на западним ивицама ове осовине траже нову оријентацију за свој економски живот. Vorarlberg жели да уђе у швајцарску конфедерацију по примеру Лихтенштајна, који је одрекао све царинске и поштанске конвенције закључене са бечком администрацијом. Тирол је центар врло активног сепаратистичког покрета, који тежи да се присаједини Баварској и да се оријентира према хидрографији.

Једна од главних незгода нове државе је њена удаљеност од мора, коме нема директног прилаза. Лаба, којом се преноси три пут више робе него преко тршћанског пристаништа, сада је у свом горњем току у чехо-словачким рукама. Трст је постао италијанско пристаниште. Ипак је осигурана директна комуникација између овог пристаништа и Аустрије преко Бељака, јер не прелази преко југословенске територије. Тако је италијанско залеђе недовољно да осигура напредовање Трста и трговачке конвенције олакшаће аустријској роби прилаз Јадранском Мору. Швајцарска нам даје најбољи пример како држава живи и развија се, ма да је удаљена од морске обале. Тежа је несразмера између земљорадничких

и индустријских зона. Аустријска држава је за две трећине своје површине покривена планинама, долине Ина и Муре су индустријски алпијски крајеви. Остају две земљорадничке равнице: дунавска равница између чешког масива и Алпа, субалпска ивица панонске равнице од Граца до Беча, плодна област али где густина становништва кад кад прелази 100 становника на км², због чега је ограничена у продукцији. Оне нису довољне да снабдевају потребама престоницу која броји више од два милиона становника и која је неприродан центар, од како не живи више од експлоатације једне велике царевине. Беч је од сада несразмеран град са смањеном улогом у толико више што му Праг већ одузима његову функцију, т. ј. везу између западне Европе и словенског света. Он може живети од индустрије ако му економски уговори, закључени између Аустрије и њених суседа осигурају сировине и животне намирнице. Остатак Аустрије могао би бити довољан самом себи.

Мађарска. -- По Тријанонском Уговору престала је да постоји Транслајтанија, која је била створена Компромисом од 1867. год. и у којој су друге народности представљале 52% становништва. Овај уговор је ограничио територију нове Мађарске на земље насељене мађарским елементом и свео је њену површину на 91.000 км² а становништво на 7.400.000.

Све су границе копнене. Оне одвајају Мађарску од држава које су се појавиле или увећале на њену штету као: Чехо-Словачка, Румунија, Југославија и Аустрија. Чехо-словачка граница иде Дунавом и његовом притоком Ипелом почевши од једне тачке јужно од Братиславе до Литке. Затим иде према Тиси преко Торне и Таркаја и њу достиже јужно од Чапа, тако да Чехо-Словачкој остаје железничка пруга Кошице-Сигетул и цела област Русина старе Угарске. Румунска граница повучена је западном страном железничке пруге Сатмар-Велики Варадин, затим иде ка северозападу, долази до Мориша и спаја се са југословенском границом, која се продужује ка западу прелазећи преко Тисе северозападно од Суботице, потом савија према северозападу прелазећи Дунав јужно од Мохача и долази до Драве близу Доњег Михољца. Одатле иде уз Драву до Лендве одакле скреће на исток и спаја се југоисточно од Перинга са аустро-југословенском границом. Граница према Аустрији повучена је у правцу југ-север, тако да оставља Мађарској железничку пругу Готхард-Кесег, потом иде североисточно до језера Neusiedl-а затим језерским каналом и онда у правцу севера до моста код Братиславе. Железничка пруга од Чорне до Братиславе припада Мађарској. Ове границе одступају од етничких граница само онде где је потребно да се осигурају железничке комуникације као између Чехо-Словачке и Румуније.

Нова Мађарска је према томе у националном погледу хомогена. Алогена острвца словачких колонија у Алфелду и југословенских у Барањи изолована су. На супрот томе број Мађара који улазе у састав нових дунавских држава достиже око два милиона. Од овог броја припада Чехо-Словачкој више од 40% Мађара, који се нарочито налазе око острва Велики Чалокез и у области између Њитре и Ипоља, која је прави стратегијски бедем. Румунији припада 50% у компактној групи Секлера, која је уоквирена румунском масом и удаљена 200 км. од главне мађарске масе. На супрот етнографској конфигурацији верски однос је после смањивања Мађарске мање промењен. Католици имају већину

(67° „), протестанти су у мањини (24° „), Јевреја има у великом броју у градовима (7° „).

Мађарска, ограничена на језерски муљ Панонског басена, у главном је земљорадничка земља. Она је изгубила индустријске центре, везане за планинске области, које су богате у рудама а врло сиромашне у земљи за обрађивање, због чега не могу исхранити своје становништво. Остао јој је само угљени лијаски басен код Печуја, чије се резерве рачунају на 110 милиона тона угља, од кога се не може правити кокс. Национална индустрија неће више бити у стању да задовољи потребе земље. Радничка класа поглавито сконцентрисана у престоницу, упућена је на израду земљорадничких справа, на рад у рудницима и фабрикама за дестилацију, индустријске гране које одговарају локалним изворима. Вредност жита и брашна који се могу извести пење се од прилике на 400 милиона круна. Због мање производње раж, јечам и вино нису довољни за потрошњу. Гајење свиња је јако развијено, тако да се оне могу извозити било живе било заклане. Мађарска располаже производима за размену, због чега може добити из Чехо-Словачке угљ, гвоздене руде, текстилне производе, који су јој потребни. Аустрија ће радо плаћати животне намирнице својим прерађевинама. Румунији и Југославији, исто тако земљорадничким земљама, Будимпешта ће продавати земљорадничке справе, да би од њих добијала петролеум и дрва. Економски односи ће се лако установити међу дунавским државама. Мађарска ће у овим узети у толико већег учешћа, што је на пролазу и могућа пијаца за Аустрију, Чешку, Румунију и Југославију. Будимпешта, град са милион и по становника, рачунајући и непосредну околину, има географски положај и комуникациону мрежу скоро од исте такве важности као и Београд и потсећа мало на положај Париза у париском басену. У случају искреног савеза између Мађарске и њених суседа, она би могла играти улогу пословног средишта за Централну Европу; све дотле ће она бити потчињена вештачкој политичкој хегемонији.

Чехо-Словачка. — Чехо-Словачка држава се састоји из Чешке, Моравске, транслајтанске Шлезиије и из комитата, који су насељени Словацима и Русинима у Транслајтанији. Према Немачкој је остала бивша аустроугарска граница изузев западног дела око Ратибора. Према Аустрији и Мађарској она се поклапа са историјском границом, где осигурава Чехо-Словачкој железничке пруге.¹⁾ Према Румунији иде реком Тисом, од које одступа на два места. Према Пољској поглавито је повучена карпатским гребенима, затим се пење ка северу, тако да даје Чехо-Словачкој станицу Тешен, али град припада Пољској. Тако ограничена нова држава има око 138.000 км² и 13,300.000 становника, што чини 97 становника на км². Али она је мало срећна са повученом границом и са географским положајем. Она се пружа 800 км. у дужину и 200 км. у ширину, тако да је по облику слична Аустрији. Исто као и ова нема прилаз мору и шта више још је удаљенија; али на супрот томе је образована од разноликих области, које јој осигуравају велику виталност.

Природне области. — Чехо-Словачка је обухватила својим границама херцинске масиве централне Европе, Карпате источне Европе, између којих моравски пролаз осигурава везу пољске равнице са панонским басеном.

¹⁾ В. о Мађарској.

Карпати, који су слични Алпима по паралелизму млађих бора, које су захватиле кристаласте стене старијих слојева и терцијерне терене, ниских су средњих висина и мало заглечерени. Обилни су флишни пешчари и шкриљци у облику заобљених купа, искиданих масива, басена и издужених потолина, који су везани широким превојима или клисурама. Обрађивање земље је усредсређено у басенима или на падинама које су покривене лесом с јужне стране, врхови су пошумљени све до висине од 1000 м. Потолине превлађују на истоку од Кошица, где пешчари Бескидера и вулкански масиви образују изоловане рељефе. Ниски превоји (Дукла 500 м.) спајају Галицију и панонску равницу. Становништво (100 становника на км²) груписано је по басенима и планинским падинама, које су на северу покривене житом а на југу виноградима. Чешки Масив налази се у горњем басену Лабe, који је одвојен од Немачке планинских масивима а отворен према Аустрији. То је херцинска област са плећатим билима, плочама, површима и тектонским потолинама, у којима су кристаласте стене и пинепленирано примарно набирање скоро дислоковани. Чешка Шума је стрма према Баварској а благо се спушта према Чешкој. Она се код Argbes-а диже до висине од 1457 м. што утиче на кондензацију воденог талoга, кога носе северозападни ветрови, и тиме образује климатску и шумску баријеру. Дислокациони одсеци планине Ерцгебирга налазе се према Чешкој; дижући се од саксонске стране степеничasto она је олакшала инвазију немачког индустријског становништва. Рељеф Судета према Шлезиви је много разноврснији: то су остаци издигнутог пинеплена (Isergebirge), одсеци од пешчара, остаци кретацејског покривача (Heuscher), плећата била са усеченим цирковима (Riesengebirge), и растурене обрађене и насељене депресије, које чине контраст према четинарским шумама масива. На северу моравска побрђа се благо спуштају према централној равни у којој конвергирају све више и више усечене Лаба, Молдава и Беран. Ту се налазе кретацејски лапори, који су остали на кретацејским слојевима и који су покривени алувионима, на којима су богате културе рано замениле искрчене шуме. Између Карпата и Чешког Масива, басен Мораве, правца ЈЗ-СИ., спаја код Олмуца депресију Брна (229 м.) са равницом доње Мораве и према северу је отворен моравским теснацом, између Гесенка и Карпата. Он је мање плодан и мање насељен (118 становника на км²) од Чешке.

Етнички састав: Чехо-Словачка као национална држава има 35%, алогених народа (4,700.000), на основу аустријског и мађарског пописа од 1910. г. Немци насељавају северну ивицу Чешке и чине знатну групу у Судетима (150.000), око Чешке Шуме (950.000) и у Средњим Планинама (855.000). Мађари су многобројни у словачким и русинским варошима. Имају већину у Братислави. У главном Немци и Мађари су у већини у индустријским областима, а Чеси у земљорадничким. Ипак Чеси, чије је рађање веће, постепено истискују Немце из индустријских централа и већ су у превази у Прагу и Пилзену. Они су се чак населили и изван своје земље (око 500.000 у Бечу); словачки и русински планинци силазе у панонску равницу. На тај начин нова држава има велики проценат алогених народности, али је исто тако далеко и од уједињења свих својих саплеменика.

Економски живот: Чехо-Словачка је подједнако индустријска и земљорадничка земља. Земљораднички живот је јачи у Словачкој, Галицији и Моравској. Не рачунајући планинске области има до 50% ораће

земље. Жита се поглавито гаје у чешкој централној равни и у Моравској, и то поглавито пшеница (40.000 км² дају 53.000 кв.) и раж (10.500 км² дају 14.600.000 кв.). Гајење стоке јако је развијено у источним областима; има: 3.700.000 ком. говеди; 1.600.000 ком. оваца; 2.730.000 свиња, које су нарочито многобројне око Пардубице, Прага и Литомјерице; 747.000 коња, који се поглавито гаје у Словачкој. Гајење индустријских биљака је јако развијено: шећерна репа (2084 км² дају 54.000.000 кв. у Чешкој и Моравској) подмирује потребу индустрије, која даје 6.000.000 кв. шећера (15^о светске продукције). Неисцрпне резерве у шумама снабдевају велике фабрике артије (Праг, Липто, Гомор). У главном земљораднички извори су добро искоришћени, а они ће се још већма повећати када се примени 1919 г. изгласан закон, који своди велике поседе на максимум од 150 хектара ораће земље.

Индустријски живот је јако потпомогнут природним изворима. Лигнит се вади у Ерцгебирге (208.000.000 кв.). Камени угаљ се копа у басену Кладна (42.000.000 кв.) и у јужној Шлезији (50.000.000 кв.). Гвоздена руда се вади у силурском басену Брди (8.600.000 кв.) и у словачким Карпатима (9.000.000 кв.). Она се из првог басена прерађује у самом месту (3.000.000 кв. гвожђа) а из другог у Моравској (4.000.000 кв. гвожђа). 23 високе пећи и 11 фабрика челика запослиле су скупа 40.000 радника. Хемијске фабрике, које поглавито израђују кокс, имају 15.000 радника. Оне производе и до 20.000 т. амонијачког сулфата и 12.000 т. калцијум карбона. У фабрикама за израду и прераду стакла запослено је 90.000 радника. Код Пилзена експлоатишу се каолини (180.000 т.) и ту има више од 100 керамичких фабрика. Текстилна индустрија сконцентрисана око Кајхенберга, Брна и Ругомберока израђује 1.300.000 кв. памучног ткива, 530.000 кв. вуненог ткива, 225.000 кв. ланеног платна, 300.000 кв. платна од јуте. Шећерна индустрија производи у средњу руку 11.000.000 кв., од којих се 8 милиона могу извести. Пиваре производе више од 12.000.000 хектолитара и од те количине извози се 1.500.000 хектолитара.

Земљорадничка и индустријска нова држава ће лако моћи регулисати унутрашњу размену између појединих покрајина које се међусобно допуњавају. Али Словачка није у стању да попуни дефицит у животним намирницама Чешке и Моравске, које с тога морају преко Дунава и пристаништа Братиславе увозити жито, брашно и живу или заклану стоку из Мађарске, Румуније и Југославије. Текстилна индустрија мора увозити аустралијанску или аргентинску вуну, амерички памук, индијску јуту. Металургијска индустрија мора увозити француске гвоздене руде. У размену Чехо-Словачка изводи $\frac{2}{3}$ својих стакларских производа и трџину производње хартије. Немачка јој купује вишак у пиву, Енглеска и Француска вишак у шећеру. Земље источне Европе траже њене машине. Ова ће размена бити боља, ако веза Чехо-Словачке са морем буде боље осигурана. Лаба, којом могу кроз Чеху-Словачку пловити пениши (лађе) са 1200 тона, који газе 1-80 м., у Саксонској има малу дубину 0-60 м. и с тога рђаво везује Чехо-Словачку са кејом, који јој је одређен у Хамбургу. Ипак она остаје главни пут њене размене. До Трста, који је удаљен 350 км. од њене границе, може се доћи само железницом великог успона и слободно пристаниште, које ће добити нова држава, може послужити само за скупостену робу, која је намењена медитеранским земљама или за увоз египатског памука и индијске јуте. Речно пристаниште Братислава има ограничену улогу само за дунавски транзит,

који иде из централне Европе кроз Ђердап и за који само северно од Београда могу послужити пениши са мање од 1000 тона.

Од свих држава, које су постале после рата, Чехо-Словачка је најспособнија да учествује у интернационалном промету, благодарећи своје трговачком и индустријском развиту.

Бугарска. -- Нејски уговор о миру довршио је дело Букурешког Мира, који је Бугарска покушала да уништи помоћу Немаца и Мађара. Он доноси за Бугарску губитак Кавале и Дедеагача и целог излаза на слободно море.

Граница: Границе према Румунији, Србији и Грчкој повољније су повучене за ове државе. Према Румунији граница, утврђена 1913. Букурешким Миром, иде територијом која је настањена бугарским становништвом северно од железничке пруге Рушчук-Варна. Према Србији она је помакнута источно од планинских масива у изворне челенке долина ради осигурања железничких комуникација између Зајечара и Неготина и између Ниша и Солуна. Према Грчкој она је помакнута на север у близину Бука да би осигурала железничку пругу Солун-Цариград и на тај начин Бугарска губи на југу целу западну Тракију са Ксантијом и Џумулцином. Тако ограничена Бугарска има површину од 102.740 км² на место 111.180 у 1913. год. и 4.000.000 становника.

Природне области: Бугарска је континентална земља чија је морска страна затворена за спољне утицаје. Главна црта је у њеном рељефу венац Балкана правца запад-исток, који раздваја природне области које су оријентисане према Дунаву или према Средоземном Мору. Дунавска бугарска плоча на северу карактеристична је по јединству рељефа, климе и продукције. То су монотоне површине кретацејских и терцијерних терена, који су испресеци дубоким асиметричним долинама, издуженим у правцу југ-север дуж раседа чији су одсеци окренути западу. Плодно лесно земљиште је погодно за сејање жита, али ово често пропадне због летње суше. Горњи и доњи слој земљишта, који су пермеабилни спречавају растење дрвећа и трава. Оштра клима која у лето исуши реке а у зиму заледи Дунав даје области карактер степе, која све више напредује према истоку. На југу масив планине Балкана диже се постепено до 2374 м. (Јумрукчал) и тиме доминира са неколико стотина метара над басенима централних равница. Он је покривен растовим и буковим шумама са растуреним припланима, који служе за пашњаке, међутим неке потолине су крајеви ражи и кромпира. Између мезозојских стена Балкана и шкриљаца и гранита Родопе пружа се тектонски басен Марице у коме се према истоку пружају хоризонтални слојеви палеогених пешчара и кречњака који су покривени алувијалним наслагама. Клима је разноврснија него северно од Балкана; медитерански утицаји допиру до Пловдива кроз долину Марице где се налазе њиве са кукурузом, дуваном, пиринчем и паприком. Виногради и дудови пењу се по падинама, ружичњаци и воћњаци заузимају мале тектонске басене суббалканске потолине (Казанлик, Златица). Жита превлађују према истоку око Јамбола и Старе Загоре где се осећају више степски утицаји. Западно од Софије, басен Искра представља засебну целину, где су еруптивни масиви Вискара и Љуљина и где су мезозојски слојеви набрани у правцу запад-исток. У јужној Бугарској налазе се високе Родопске планине (Рила близу 3000 м.) које се пружају 400 км. у дужину и 150 у ширину. Глацијација је у њима усекла циркове и преиздубила долине. Снег се

на њој изузев по два летња месеца одржава преко целе године и он појачава изглед високе планине. Врхови су покривени шумама или пашњацима; то су области трансхуманског живота куцовлашких сточара. Земљорадња је ограничена на планинске басене (Дупница, Цумаја, Бустендил, Самоков). Док је Балкан широм отворен, Родопе су незгодне за пролаз сем на западу, што објашњава зашто Бугари желе да им припадну морска ушћа Струме и Месте, Орфански Залив и Кавала.

Етнографски састав: Бугарска народност је кристализована стварањем Егзархата 1870. год., Сан Стефанским миром 1878. год., а дефинитивно утврђена узимањем дијалеката Средње Горе за књижевни језик. Њена зона пространства јасно је ограничена према Румунима и Грцима а мање на западу према Србима. Шопски дијалекат има битне тонове српског језика; задруга и слава се такође код њих налазе. Македонско становништво је флотантна маса, чији се дијалекат на западу и северу приближује српском а на истоку бугарском језику; али која је доста свесна словенске народности и интересује се за своје, који су остали подјармљени од стране Грка. Тамо се бугарска и српска националност спајају под општим словенским аспирацијама. Ове две народности не би биле једна према другој непријатељске да Сан Стефански мир није произвео овај антагонизам. Ако има Бугара ван граница Бугарске то је поглавито у Румунији (200.000 у Добруци) и у увећаној Грчкој (250.000); слаб дефицит према броју алогених народности које су у границама бугарске државе (800.000) што чини 20%, много више него у Југославији (12%). Ово су поглавито Турци (400.000) груписани у компактне масе између Преслава и румунске границе, Грци (50.000) поглавито у варошима, Румуни (90.000) на обалама Дунава. Али вера је солидан темељ бугарског јединства: изузимајући муслиманске помаке сви остали Бугари су православни, исто тако и друге народности сем Турака.

Економски живот: Бугарска је међу осталим балканским државама највише земљорадничка земља. Беглуци су издељени и сељак који је некад био највише потчињен као раја данас је међу сеоским власницима најбољи радник. Он воли земљу која му припада и с разумевањем се бави баштованством око Трнова, производњом индустријских биљака на доњо-дунавским површима, виноградарством у Средњој Гори, и Дупници, гајењем пиринча у Пловдиву, ружа у Казанлику. Летње кише олакшавају гајење кукуруза северно од Балкана, суша условљава сејање пшенице у басену Марице. Од целокупног бугарског извоза $\frac{1}{3}$ се састоји у земљорадничким производима и он је намењен за Белгију (28%), Чехо-Словачку, Енглеску; ружин цвет се извози за француске фабрике мириса. Цео извоз иде преко Варне и Бургаса. Увозе се поглавито мануфактурни производи који долазе из Чехо-Словачке и Немачке Дунавом и железницом. Трговачке везе између Бугарске и суседних земаља скоро не постоје. Они више конкуришу једни другоме, него што се потпомажу. Они купују и продају исте производе. Али Бугарска је у трговачком погледу мање организована: дунавски транзит контролишу румунски трговци и преко Бургаса се извози на грчким лађама. Бугарска нема морског пролаза, она није успела да отвори пут ка слободном мору; то је главна незгода њеног положаја у општем промећу и развиту цивилизације.

Румунија. — Нова Румунија је образована од краљевине Румуније, којој је присаједињена Трансилванија, Буковина, две трећине Баната који

су ослобођени после поремећаја двојне монархије и Бесарабија која је узета за време руске револуције.

Границе: Према Бугарској граница, која је била одређена Букурешким Миром 1913. год., утврђена је Нејским уговором. Према североистоку Велике Силе у Лондону у фебруару 1920. год. признале су румунску анексију Бесарабије. Од Црног Мора до Залешчки граница иде Дњестром затим према западу Серетом и Серемосом, тако да захвата Буковину која је анектирана на основу Сен-Жерменског Уговора. Тиса раздваја Румунију од русинске територије која припада Чехо-Словачкој. Граница према Мађарској, која је утврђена Тријанонским уговором пролази панонском равницом западно од Сатмара и Великог Варадина и долази до Мориша код Нађлака. Одатле се спушта ка Дунаву код Базјаша, правећи две заокуке источно од Вршца и Беле Цркве, који припадају Југославији. Тако ограничена нова држава има површину од 293.324 км² и 16,000.000 становника. Облик јој је компактан, границе zgodne за одбрану, јер се и у равницама наслањају на реке.

Природне области: наслањајући се на централну Европу, Балкан и руску равницу Румунија има комплексну географску структуру. Главну црту у рељефу чине Карпати који су превојем Предеал раздељени у Трансилванске Алпе и у Молдавске Карпате. Трансилвански Алпи су висока кристаласта база (Boreaco, Paringu) чији врхови прелазе 2000 м. и имају глацијалних трагова (Fogaraş, Retegat). Они чине контраст својом зрелости према младим долинама, које су прилагођене спуштању равнице. У овим шумским и пастирским планинама насеља се пењу више од 900 м. Она се групишу у унутрашње басене (Bregoin) трансилванских ивица или у субкарпатске влашке депресије. Само за време лета сточарска кретања дижу зоне живота. Источно од праховске долине превлађују боре пешчарско-шкриљастог флиша с обе стране депресије која је створена у миоцену и у којој су груписана насеља. У њу излазе трансилванске долине којима пролазе комуникације. Рељеф Буковине чине разбијена висока узвишења која су састављена од гранита (Родна), пешчара (Црна Гора) и басени који су спојени превојима (Борго). Изнад спуштеног трансилванског басена налази се шкриљаста пинеплен масива Бухара изнад кога се дижу вулканске чуке, које су створене померањем равнице или терцијерних басена. Трансилвански басен има монотон изглед брежуљака које је ерозија створила од терцијерних терена. Изгледа као да он виси између малих масива и вулканских купа, изолованих басенима и ерозионим равницама, који су усечени у језерске седimente. Влашки рељеф западно од Олте састављен је из низа брежуљака а источно из равнице. Равница је гола, брисана ветром Кривцем, због чега има изглед руске степе, која је повољна за гајење жита. На ивици планина брежуљци су пошумљени и имају доста воденог талога. Исти је контраст у Молдавији, Бесарабији и Буковини. Северно од Јаша налазе се терцијерни брежуљци на широким билима по којима су изоловани шумски масиви и мале њиве. Идући истоку равница постаје све више и више степска (350 мм. кише) и то је област црне земље са пшеницом. Слични брежуљци и равнице налазе се западно од Трансилваније у Кришу и темишварском Банату. Високи пошумљени масиви, таласasti брежуљци покривени воћњацима и пашњацима налазе се на западу у панонској равници. Добруца је, одвојена од Румуније Дунавом, продужење бугарске кречњачке плоче, која је покривена на југу лесом а на северу је састав-

љена из брежуљака, који су растављени широким долинама слично Криму. То је област која је скоро насељена и у којој се нарочито гаји жито.

Етнички услови: етничко јединство румунских земаља има свој центар у карпатским планинама, као и физичко јединство. Друге на родности поглавито су растурене по периферији. Има их 4,300.000: западни Словени (Русини и Пољаци) броје 800.000 и настањени су у северној и западној Буковини и у северној и јужној Бесарабији. Јужних Словена има више од 300.000; 100.000 Срба у Банату, 200.000 Бугара у Добруци. Јевреји (400.000) често сачињавају више од половине варошког становништва. Турци (170.000) су ограничени на Бесарабију и Добруцу. Немци (800.000) су расејани у колоније по равници, нарочито Бесарабији (60.000), а груписани су само око Темишвара (256.000), Саксонци из Трансилваније (234.000) измешани су са Румунима. Мађари (1.000.000) налазе се груписани у један хомоген блок т. зв. Секлера у трансилванском басену дуж Мориша између Клуџа и Сибиња и старе румунске границе. Осим њих у планини су настањени и Румуни, што објашњава њихову крајњу виталност, која се манифестује у великој густини становништва са више од 150 станов. на км² у субкарпатским побрђима. Она су прва насељена исељеницима из планине. Ма да је национална ситуација боља него у Чехо-Словачкој, ипак је гора од југословенске.

Економски живот: Економска активност добија свој импулс од старе Румуније, у којој је била заснована на размени жита и петролеума за мануфактурну робу. Она није промењена после територијалног увећања. Земљорадњом се бави $\frac{2}{3}$ становништва. Површина ораће земље је 140.000 км² (48% целокупне површине). Жита заузимају 100.000 км² и производи се 120.000.000 кв.; мање него у Југославији. Од жита се највише негује кукуруз. Он је у облику качамака (мамаљига) најглавнија храна сељака. Раж се сеје поглавито у Бесарабији. Изузев у Банату хемијско ђубрење је непознато, због чега њиве мање дају жита. Од стоке има: 5,238.000 говеди, већином у Трансилванији; ситне стоке 11,292.000, већином на карпатским гребенима, одакле за време јесени силази у Влашку; коња 1,777.000, који се поглавито гаје у равници Бесарабије (10 на км²) и Банату (11 на км²); свиња 3,270.000, највише у Буковини и Банату. Воћарство је добро заступљено и састоји се из шљивара на субкарпатском побрђу и винограда, који су око брежуљака у равници. Шуме покривају 24% површине. Овај однос се пење на више од $\frac{1}{3}$ у западним планинским областима, али опада на $\frac{1}{20}$ у источним степским равницама. Земљорадња је јако потпомогнута плодношћу земље, али пати због великих поседа, који владају у целој земљи. Нове покрајине нису још промениле ситуацију.

На против, индустрија ће много добити територијалном променом. Трансилванија и Банат доносе угаљ и руде: 2,000.000 т. лигнита у терцијерном басену Петрошењ, 400.000 т. каменог угља у Оравици, што са осталим износи свега 4,000.000 т. угља. Металургијска индустрија је сконцентрисана око Оравице, Златне и Ваја Маре (400.000 руде од које се истопа 200.000 т.), где су запослени 100.000 радника. У Трансилванији има соли, од које се вади 4,000.000 т., природног гаса код Turdo и Diseo (500.000 м³. дневно). Петролеум још остаје главно минерално богатство (1,300.000 т.). Економски извори упућују на размену између индустријског запада и земљорадничког истока. Циркулација је осигу-

рана великом периферијском железницом и трансверзалним пругама Прахово, Олта и Тротус, које излазе на море код Констанце. Водени путеви су погодни за сплавове дрва из планина; Дунавом од Bogiag до мора (125 км) превози се жито у Браилу, Сулину и Констанцу; ово последње пристаниште има трапове, елеваторе и цистерне, које су спојене за петролеумске бунаре pipelines-има. Одавде се више од половине извози под румунском заставом за Анверс и Марсељ. Увоз се састоји у немачким и чехо-словачким машинама и енглеским тканинама. Али највећа размена биће са Русијом, која ће за дрва давати угаљ из Донеца.

Нова Румунија је што и стара само увећана областима, које су насељене румунским становништвом, обogaћена индустријским изворима, али остала поглавито земљорадничка земља и продавац сировине.

Југославија. — Југославију је лако ограничити благодарећи спонтано израженој жељи Срба, Хрвата и Словенаца за уједињењем. Рапалски уговор, дело двогодишњег преговарања, одвојио је политичку границу од националне, оставио је Југословене изван нове државе, и лишио Југославију, наследницу аустроугарске морске обале, својих природних излаза на море.

Сен-Жерменски уговор и резултат корушког плебисцита утврдили су границу према Аустрији гребеном Караванки, преко словеначких земаља и развођем између Муре и Сулпе, ни мало не осигуравајући љубљански басен. Граница је боља према Мађарској, где се скоро поклапа са етничком границом и где се делимично наслања на реке. Она обухвата Прекмурје, које је узето од Мађарске и које је насељено Словенцима и Међумурје, које, повраћено Хрватској, осигурава њене историјске границе, дуж Лендве, од Муре и Драве. Прелази преко Барање северно од Торијанци, Брња Вар и Даљока, Дунав северно од Берега, обилази око Суботице и иде југо-западно од Киш-Сомбора. — Према Румунији граница прелази преко Баната од северо-запада ка југо-истоку, стварајући окуке источно од Велике Кикинде, Жомбоље, Вршца и Беле Цркве и иде поред Дунава од Базјаша до Оршаве. Она је према Бугарима исправљена на 4 тачке: осигурана је железница Зајечар—Неготин, анексијом 147 км² с десне стране Тимока, нишки железнички чвор анексијом царибродског среза (584 км²), железница Ниш—Солун анексијом басена Високог (816 км²) и струмичке окуке (916 км²). Бугарска опасност је удаљена од Македоније. Према Грчкој и Албанији границе су без промене од 1914. г. У Далмацији Италија узима Задар и четири оближње општине, острва Ластово и Пелагруж. Независна Ријечка Држава задржала је границе „corpus separatum-a“ и везана је са Италијом појасом истарске територије у ширини од 1 км. Италија узима готово целу територију Истре, изузев Крка. Одатле граница прелази преко Снежника, затим иде развођем Саве и Соче до М¹. Tarvis-a. Код Тарвиса Југославија губи контролу над путевима који иду од Драве за Сочу и Таљаменто.

Тако ограничена југословенска територија се пружа између меридијана источно од Париза 11°51' и 20°47' и између упоредника с. г. ш. 40°52' и 46°55'. Она има површину од 248.250 км² и становништво од 12.600.000, што чини у средњу руку 50 становника на км². Изузев према Италији и Аустрији она има добре границе које се наслањају на планинске масиве или реке. Она има 1300 км² морске обале, али на коју не излази ниједна већа долина. Њене велике комуникационе линије су

под италијанском или грчком контролом, што је главна незгода њених садашњих граница.

Природне области: Хармоничан склоп југословенских природних области види се у цртама рељефа, климе и вегетације. На западу је зона алпијског набирања, на југу херцински масиви и басени, а у средини и на северу панонске равни, површи и терасе; клима и вегетација су медитеранске, степске и континенталне.

а) Словеначки Алпи на северу од Љубљане су продужење источних Алпа, у облику низа венаца (Јулијски Алпи, Караванке, Тавријски Алпи), који се дижу до 2000 м. (Триглав 2864 м.) и одвојени су спуштеним басенима (Љубљана, Цеље). Ови су басени покривени моренама, флувиоглацијалним наносима и плавинама. Они су средишта топлог лета и оштре зиме; у Љубљани средња јануарска температура — 2^о.5, а јулска 19^о.6. Кукуруз се гаји у долинама, винова лоза и воће пењу се по странама, шума (50% целокупне површине) покрива потпуно или наизменично са пашњацима врхове. Према истоку, планине прелази у брежуљке (Словенске Горице) и у равне басене (Птуј) изузев у околини Загреба где је Загорје басен а Ускок (1181 м.) планина. Насељеност Словеначких Алпа зависи од њихове вредности за живот: у планинским областима 30 становника на км², у басенима 90, више од 300 у индустријској области Трбовља.

б) Источно од Словеначких Алпа и Врбаса, северно од Сарајева, Копаноника и Јастрепца налази се панонски басен, ивица или централна раван панонског неогеног језера. Банат, Бачка и Барања су његови најнижи делови, од 70—100 м. где се поред река налазе баруштине. Из теравнице се диже са одсеком лесни тителски плато; на истоку од Тисе у Банату се налазе низови дуна правца СЗ-ЈИ (Делиблатска пешчара). Између Драве, Дунава и Саве се простире лесна површ, а на истоку од песка, дилувијалних глина и неогених слојева. На западу се дижу острвца од кристаластих шкриљаца (Фрушка Гора 539 м.), јужно од Саве плиоценски језерски седименти пењу се у 7 тераса почевши на северу са београдском 140 м. а завршавајући се на југу мачкатском 950 м., које су испресеане широким долинама, и са којих се дижу стара острва панонског језера (Рудник 1169 м.). Оне се везују са терасама у басену Тимока северно од Ртња (1506 м.). Панонски басен као и централна Европа има кише преко целе године, оштре зиме (средња јануарска температура — 1^о) лета доста топла (средња јулска 21^о). Земљиште је на северу од леса, на југу од хумуса, на коме се веома рационално гаје жита; изузетак чини Босна где још није изведено крчење. Густина становништва (просечно 70 становника на км².) прелази на југу Саве 100 становника на км².

в) Јужно од Копаноника и Јастрепца моравско-вардарска област је предео високих планинских масива, који су испресеани тектонским потолинама, које су отворене спољашњим утицајима дуж лонгитудиналне депресије север-југ. Морфолошки системи су у њој испреплетани: стара родопска маса, терцијерни динарски, карпатски и балкански венци, еруптивне стене око Ибра и Брегалнице. Рељеф, који на појединим местима прелази висину 2500 м. појачав компактан карактер области. Рашка се налази у горњим токовима Мораве и Вардара, који везују извештан број спуштених басена, чије је дно покривено језерским седиментима (Ниш, Косово, Скопље) и изнад којих се дижу кад-кад од 800 м. стрми одсеци.

Младе долине пресецају дубоким клисурама масиве Копаоника (2140 м.), Шарпланине и Проклетија. Македонија је исто тако масивна и висока (Перистер 2500 м.); на западу је Кајмакчалан и Бабуна. Басени који се налазе у сливу Јадранског Мора још су сачували своја језера (Охридско и Преспанско Језеро), али према истоку рељеф се спушта од Овчег Поља ка Ђевђелији како у погледу врхова тако и депресија, које отичу преко Вардара и Струме. Моравско-Вардарска Србија још има оштру климу, на високим површима има слане у августу, док су басени у лето пре-загрејани. Вегетација задржава још на високим врховима алпијски карактер, где се јављају шумске зоне, њиве са ражи и пашњаци, затим она постаје према југо-истоку медитеранска са распрострањеним сиромашним пашњацима и наводњеним њивама. Становништво (у средњу руку 30 становника на км² збијено је нарочито у басенима (70).

г) Динарски карст пружа се од љубљанског басена до Албаније, између Јадранског Мора и тектонских депресија кроз које у главном протичу Неретва и Врбас. Геолошки слојеви, који су слични алпијским, набрани су и дислоковани паралелно са морском обалом. Источне планине су високи венци који се састоје из антиклинала карбониферских (Бјелашница 2067 м.) или доломитских (Дурмитор 2528 м.), из депресија у верфенским шкриљцима и из флишних заобљених облика. Више ка западу кретацејски кречњаци карста спуштају се степеничasto ка Јадранском Мору: они су кад кад просечени дубоким кањонима, проширени у карсна поља; кроз њих најчешће протичу подземне реке. У близини мора они се веома високо дижу (Велебит, Ловћен 1759, Биоково 1762) над новом загорском површи. Обала са својим потопљеним депресијама, острвима и полуострвима је производ спуштеног копна. На планинама клима је алпијска, са дугим и снежним зимама, на обали је медитеранска (средња јануарска температура у Дубровнику 8°.7), коју често ремети оштра бора, која са планина силази према јадранским депресијама. Она на првом рељефу оставља много воденог талога (4640 код Црквице). Планине су покривене шумом до 1700 м., повише ње су пашњаци; карсне површи су пошумљене до 40°, а обрађене су само у каршним пољима, где има terra rossa-е. Макија је на падинама које су окренуте мору, јужно воће се гаји у заклоњеним депресијама. Становништво је густо насељено нарочито на обали, благодарећи приморској цивилизацији.

Све ове области различитог изгледа допуњавају се у животним изворима стварајући хармоничну целину, која не утиче рђаво на склоп становништва.

Етнички састав: Југославија је поглавито словенска земља. На основу нетачног аустроугарског пописа од 1910. г. у држави има 1.500.000 других народности (око 12°/₁₀): Немци су растурени на северној граници: у Војводини (300.000 или 22°/₁₀), у Хрватској и Славонији (130.000, 5°/₁₀), у Кочевју у Крањској (13.000) и у алпијским словеначким варошима. Нови попис је показао како су њихове цифре биле преувеличане (6600 на место 22.500 у Марибору). То је стога што су сви они који говоре два језика а исте су вере урачунавати до сада у Немце. Мађара, који су поглавито чиновници и радници, има 300.000 у Војводини, 100.000 у Хрватској и Славонији; у Осиеку и Земуну представљају 11°/₁₀. Румуни који су сишли са Карпата мало су населили равницу. Они образују компактну групу око Тимока (96.000) док су у Банату расејани. Турци

и Арнаути (око 400.000) ограничени су на моравско-вардарску област где представљају 22% становништва, први су на левој обали Вардара, други дуж Дрима и Ибра. Међу свим другим народностима једино ће Мађари бити отпоран елемент за народно јединство. Поред тога треба узети у обзир да је већина међу њима мађаризирана, који ће се брзо вратити својој браћи. Западни Словени (95.000) повећавају на против словенски елемент, то су Чехо-Словаци у Војводини и у Хрватској и Славонији, пољски и русински радници у Босни и Далмацији. Процент и способност за отпор других народности мање узнемиравају, него што је случај са околним земљама: Италијом, Румунијом, Бугарском и Грчком. На супрот томе велики број Југословена остао је под туђом управом: више од 500.000 под Краљевином Италијом, прелазећи чак и преко старе аустријске границе источно од Чивидале и Ђемона. Они представљају више од 55% целокупног становништва у Истри, грофовини Горици и Трсту, једино су по варошима бројно слабији од Италијана: 11.000 према 15.000 у Горици, 59.000 према 119.000 у Трсту, 6500 према 7000 у Задру. Они су 15.000 према 24.000 у Ријеци. У Корушкој остаје близу 100.000 Словенаца. Српско-хрватске мањине растуруне су по Мађарској, друге су пак присаједињене Румунији (Клисуре). На послетку југословенско становништво се пружа у Македонији преко границе све до Бистрице. Међу новим дунавским и балканским државама једино Југославија оставља ван својих граница тако велики број својих саплеменика.

Верске прилике: Равнотежа међу верским групама доприноси много националној стабилности. Православни су мало надмоћнији (5,310.000 о 43%) према 4,975.000 римокатолика (38%). Области ове две групе подељене су линијом, која иде од Јадранског Мора између Дубровника и Метковића преко Брчкога и преко извора Босне до Саве, али северозападно од ове линије православни су у већини у извесним окрузима: Бањалука, Бихаћ, Лика. — Грко-католици (29.000) груписани су у панонском басену северно од Саве. — Протестанти (200.000) су Немци и Мађари. Муслимани (1,360.000) раздељени су у две групе: у моравско-вардарској депресији (700.000 и 42%) и у Босни и Херцеговини (600.000 и 32%).

Економски извори: Још више него етничко јединство и равнотежа између верских група, економска међусобна зависност природних области ствара од југословенске државе неопходну целину.

Земљорадња: Земљораднички живот је важнији од осталих. Однос ораће земље је 28%, међутим он се у Војводини повећава на 68% а у црногорском карсту смањује на 3%. Производња жита у планинама и на западним и јужним површима (55,000.000 кв. на 45.000 км.²) није довољна да подмири потребе становништва (1 кв. на главу у карсту), али она је обилна у равницама (14 кв. у Војводини). Највише се сеје кукуруз (18.700 км.² и 28,150.000 кв.) Затим долази пшеница (16.400 км.² и 17,200.000 кв.). Овас (4.900 км.² и 4,350.000 кв.) гаји се на планинама, раж у карсту, јечам у Словеначким Алпима и на високим моравско-вардарским површима. Кромпир се гаји свуда по мало (1.700 км.² и 10,500,000 кв.). Стока је многобројнија него у околним земљама: говеди има доста (5,055.000) у Штајерској и у Шумадији, али их има врло мало у карсту (5% на 100 становника). Коњи (1,040.000) се нарочито негују у панонском басену (9 на км.²), али су ретки у моравско-вардарској депресији (1 на км.²). Овце (10,700.000) гаје се за $\frac{8}{10}$ јужно од

Саве у областима слабих пашњака. Исто тако има и коза (3,250.000). На против, свиње (3,900.000) нарочито се негују у панонском басену. Међу новим државама Југославија је најбогатија у виновој лози (2070 км.² дају 2,800.000 HI вина), и у воћу (1630 км.² шљивара у Србији), 260 км.² маслињака у Далмацији. Гајење индустријских биљака иде упоредо са гајењем жита у плодним житним областима панонског басена: шећерна репа, конопља, дудови. Шума (84.451 км.² и 34% површине) покрива до 60% моравско-вардарску депресију, у Војводини је она исечена (6%).

Индустрија: Индустријски живот, који се наслања на сировине у рудама, је на путу развитка. Угаљ се налази у 5 разних басена: тимочки басен (80.000 т. кам. угља и 400.000 т. лигнита), терцијерни басен у Босни (850.000 т. лигнита), хрватски басен (80.000 т. каменог угља и 175.000 т. лигнита), словеначки басен (1,600.000 т. лигнита и кам. угља), чије је средиште Трбовље. Басен Промина у Далмацији (150.000 т.). Они су довољни да подмире потребе данашње индустрије и железница. Бакарна руда се експлоатише у тимочком басену (35.000 т. у Бору) и у Хрватској (4.200 т.). Трахити са Дрине и острва панонског басена дају олово (40.000 т.). Антимон се налази у басену Дрине и у Загорју, цинк у Корушкој и у Штајерској (6.000 т.), манганове руде на Срку у Босни. Богатство у овим изворима потпомогло је стварање металургијске индустрије, која је у близини рудника. Производња гвожђа достиже 60.000 т. у Босни у Варешу и у Зеници. Топионице су запослиле 40.000 радника. Хемијске индустрије 25.000. Ове се састоје из фабрика амонијачне соде (Лесковац), ацетинске киселине (Теслић) целулозе и хартије (Зеница) исто тако везане и за продукцију кокса и експлоатацију дрвета. И друге су индустрије везане за области производње сировина, као што су фабрике мириса у Далмацији, ткачнице у панонском басену, фабрике за прераду свиле у Војводини. Земљорадничка индустрија се развија у богатом панонском басену, и то су шећерне фабрике код Узора, Осека и Београда, пиваре у Загребу и Београду, млекарнице у Војводини и Штајерској. На обалама рибарство даје 80.000 кв. На послетку, у Словеначким Алпима велики број се бави држањем хотела за посетиоце, који су раније ишли у Швајцарску. У опште, југословенска индустрија, још у стадијуму младости, развија се у додиру са сировинама.

Трговина: Југославија може бити довољна сама себи ако организује унутрашњу размену: жита панонског басена за дрва и манифактурне производе западних планина. Она може још извозити вишак у жито (25,000.000 кв.), воћу (10,000.000 кв.), дрвима и рудама, а увозити тканине машине и хемијске производе. Главна југословенска трговина олакшана је срећним распоредом природних путева. Железничка балканска мрежа, која иде великим лонгитудиналним депресијама везује се код Београда за јадранску пругу и за линију која иде за централну Европу. Она се везује и са панонском речном мрежом, која на северу до мађарске границе и до Сиска и Барча даје 1422 км. водених путева, којим могу пловити шлепови од 1000 т. и који газе до 2-20 м. Ова је мрежа допуњена са 272 км. прокопанних канала, који служе за превоз жита у Војводини. Скупа целокупна дужина водених путева достиже 2452 км. а железница 9158 км. од којих 2763 уског колосека. Београд је за њих главни центар. И једна и друга мрежа недовољно су везане за море. Одсуство трансверзалних долина кроз карст одвојило је Далмацију од континента. Једна једина железничка пруга пролази кроз Босну и Херцеговину: то

је она од Сарајева до Котора. Она је још уског колосека (76 см.). Природни излази Југославије на море остају ван њених граница. Трст је пре рата имао за $\frac{1}{3}$ свог промета из области које су сада југословенске. Ријека је у исто време и крајња станица уздужних далматинских путева и трансверзалног пута рђавог успона, који долази из панонског басена. Солун има $\frac{2}{3}$ свог промета из југословенских земаља и може се развити само у вези с њима. Изузев ова три пристаништа, далматинска обала погодна за пловидбу, поглавито је центар каботаже који посећују мале лађе (100.000 мерећи 15,000.000 т.), под локалном заставом. Сплит са тонажом која је већа од $\frac{1}{3}$ тонаже Трста извози тешку робу која јој долази морем из пристаништа код Метковића. Грађење једне скупе железнице нормалног колосека између Београда и Метковића или Котора умањиће југословенски превоз преко италијанских или грчких пристаништа, али га неће обуставити.

Југославија има да заблагодари за своју животну снагу етничком јединству, које је јаче од историјске подвојености, и различности природних области, које једна другу допуњују. Њен вишак у земљорадничким производима и у индустријским сировинама дозволиће јој да купује мануфактурне предмете, које она још не израђује. Тако се развија трговина, која је јако потпомогнута јединственим положајем, на рачвању воден х путева и трансконтиненталних железница.

Закључак.

Дунавске и балканске државе постале распарчавањем Аустро-Угарске Монархије или преиначене ратом имају велику животну снагу. о су националне државе, изузев Чехо Словачке, у којој је проценат других народности слаб. Индустрија је јаче развијена у устрији и Чехо-Словачкој, земљораднички живот у Мађарској, Бугарској, Румунији и Југославији. Разлог за размену предмета и трговине између ових држава, али не и прека потреба за удруживањем. Оријентацијом своје размене Италија је могла развити и одржавати велику индустрију немајући угља, Швајцарска немајући директан излаз на море. устрија и Чехо-Словачка могу потпуно снабдевати мануфактурним производима своје суседе који производе сировине и животне намирнице. Организација такве трговачке струје зависи највећим делом од економске равнотеже у Европи,

Ив. Шатењо.

Превео с француског рукописа
П. С. Ј.

Види: Annales de géographie. Јануар 1920, Мај 1920, Септембар 1920, Новембар 1920, Јануар 1921, Март 1921.

ISTORIJSKE OSNOVE ETNIČKOG I KULTURNOG STANJA KOD SLOVENACA.

Ni jedan ljudski kompleks današnje Evrope ne možemo da smatramo homogenom jedinicom. Svaka nam grupa ljudi u osnovu predstavlja manje više dovršenu etničku i kulturnu kompoziciju. Izvorna vrela svakoj kompoziciji mogu da su trajala kraće ili duže, mogu i da su pricala u isto vreme ili jedno za drugim. Ali, bio slučaj hronološke prirode ma kakav,

11*